

Mål C-82/21

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

9 februari 2021

Hänskjutande domstol:

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie
(Distriktsdomstolen i Warszawa, Śródmieścia w Warszawie, Polen)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

13 oktober 2020

Klagande:

B.S.

Ł.S.

Motpart:

M.

Saken i målet vid den nationella domstolen

Yrkande om betalning av ett penningbelopp som betalning med hänsyn till de belopp som felaktigt erlagts i samband med de amorteringar och räntor som uppburits enligt ett avtal om hypotekslån som innehåller oskäligen avtalsvillkor.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Tolkning av unionsrätten, särskilt artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG samt principerna om likvärdighet, effektivitet och rättssäkerhet, artikel 267 FEUF

Tolkningsfrågor

Ska artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, samt principerna om likvärdighet, effektivitet och rättssäkerhet, tolkas så, att de utgör hinder för en domstols tolkning av den nationella lagstiftningen, enligt vilken konsumentens talan med yrkande om att belopp som felaktigt erlagts med stöd av ett oskäligt villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument ska preskriberas efter utgången av en tioårsperiod som börjar löpa varje gång konsumenten erlägger betalning, även i de fall där konsumenten inte hade kännedom om att villkoret var oskäligt?

Tillämpliga unionsrättsliga bestämmelser

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, skälen 21 och 24, artiklarna 6.1 och 7.1 och 7.2

Tillämpliga nationella bestämmelser

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (civillagen av den 23 april 1964) (Dz.U. nr 16, pos 93, i ändrad lydelse) (nedan kallad civillagen)

En rättighet får inte utnyttjas på ett sätt som strider mot det socioekonomiska syfte som eftersträvas med denna rättighet eller mot god sed. En sådan handling eller underlåtenhet från rättsinnehavarens sida anses inte utgöra utövande av en rättighet och åtnjuter inte skydd (artikel 5).

Med konsument avses samtliga fysiska personer som vid ingående och genomförande av ett konsumentavtal med en näringsidkare handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke (artikel 22¹).

Med förbehåll för de undantag som föreskrivs i lag preskriberas rätten att väcka talan i tvistemål (artikel 117.1).

Efter att preskriptionstiden har löpt ut kan den mot vilken rätten att väcka talan föreligger undandra sig skyldigheten att betala fordran, såvida han inte avstår från att åberopa hinder på grund av preskription. Ett avstående från att göra preskriptionsinvändning innan fristen löper ut är emellertid ogiltigt (artikel 117.2).

Om inte annat stadgas i särskild bestämmelse är preskriptionstiden tio år och, för rätten att väcka talan om återkommande prestationer och talan som har samband med utövandet av ekonomisk verksamhet, är preskriptionstiden tre år (artikel 118, i den lydelse som gällde fram till och med 8 juli 2018).

Om inte annat stadgas i särskild bestämmelse är preskriptionstiden sex år och, för rätten att väcka talan om återkommande prestationer och talan som har samband med utövandet av ekonomisk verksamhet, är preskriptionstiden tre år. Preskriptionstidens slut ska emellertid vara den sista dagen under kalenderåret,

såvida inte preskriptionstiden är kortare än två år (artikel 118, i den lydelse som gäller från den 9 juli 2018).

Preskriptionstiden ska börja löpa från den dag då det är möjligt att väcka talan. Om möjligheten att väcka talan är beroende av att en viss handling har utförts av rättsinnehavaren, ska fristen börja löpa från och med den dag då det vore möjligt att väcka talan om rättsinnehavaren hade handlat så snart som möjligt (artikel 120.1).

Preskriptionstiden avbryts 1) genom väckande av talan vid domstol eller vid ett annat organ som ska pröva målet eller genom verkställandet av en fordran av en viss typ eller vid en skiljedomstol vid vilken talan väcks direkt i syfte att göra gällande, fastställa, driva in eller säkra en fordran, 2) genom att den person gentemot vilken fordran kan göras gällande erkänner fordran, 3) genom medling (artikel 123.1).

Efter varje avbrott ska preskriptionstiden börja löpa på nytt. (artikel 124.1).

Om preskriptionen avbryts genom en processhandling vid en domstol eller vid ett annat organ som utsetts att pröva ett mål, verkställandet av en fordran av en viss typ, eller vid en skiljedomstol eller genom medling, ska preskriptionstiden inte börja löpa på nytt förrän detta förfarande har avslutats (artikel 124.2).

Villkor i ett konsumentavtal som inte har varit föremål för individuell förhandling är inte bindande för konsumenten om dennes rättigheter och skyldigheter enligt nämnda avtalsvillkor är utformade på ett sätt som strider mot god sed och allvarligt åsidosätter konsumentens intressen (oskäligen avtalsvillkor). Detta gäller inte för avtalsvillkor som avser parternas huvudsakliga prestationer, särskilt med avseende på pris eller vederlag, om de är tydligt formulerade (artikel 385¹.1).

Om ett avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten enligt 1 § ska avtalet förbli bindande i övrigt för parterna (artikel 385¹.2).

Ett villkor i ett avtal som inte varit föremål för individuell förhandling anses vara ett avtalsvillkor vars innehåll konsumenten inte haft något verkligt inflytande över. Detta gäller i synnerhet för avtalsvillkor som har hämtats från ett standardavtal som den andra avtalsparten har föreslagit för konsumenten (artikel 385¹.3).

Bevisbördan för att en avtalsbestämmelse har avtalats individuellt ligger hos den part som åberopar denna omständighet (artikel 385¹.4).

Bedömningen av om ett avtalsvillkor är förenligt med god sed ska ske vid tidpunkten för ingåendet av avtalet med beaktande av dess innehåll, omständigheterna vid avtalets ingående och med hänsyn tagen till avtal som har samband med det avtal som innehåller det villkor som är föremål för bedömning (artikel 385²).

Den som utan rättslig grund erhåller en ekonomisk fördel till förfång för tredje man är skyldig att återbörda denna fördel i natura, och, om detta inte är möjligt, att återbetala dess värde (artikel 405).

Bestämmelserna i föregående artiklar ska särskilt tillämpas på felaktigt utbetalda belopp (artikel 410.1).

Belopp har utbetalats felaktigt om den som har erlagt betalningen överhuvudtaget inte hade någon skyldighet eller inte hade någon skyldighet gentemot den person till vilken betalningen erlagts, eller om grunden för betalningen inte längre föreligger eller om det syfte som eftersträvas med betalningen inte har uppfyllts eller om den rättshandling som legat till grund för betalningen var ogiltig och inte blev giltig när betalning väl erlagts (artikel 410.2).

Rätten till skadestånd för skada som uppkommit till följd av en otillåten handling preskriberas tre år efter den tidpunkt då den skadelidande fick kännedom om skadan och om den ersättningsskyldige. Denna tidsfrist får dock inte vara längre än tio år från den dag då skadan inträffade (artikel 442¹.1 i civillagen, i den lydelse som gällde till den 26 juni 2017).

Rätten till skadestånd för skada som uppkommit till följd av en otillåten handling preskriberas tre år efter den tidpunkt då den skadelidande fick kännedom om eller med rimlig aktsamhet kunde ha kännedom om skadan och om den ersättningsskyldige. Denna tidsfrist får dock inte vara längre än tio år från den dag då skadan inträffade (artikel 442¹.1 i civillagen, i den lydelse som gällde till den 26 juni 2017).

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i målet vid den nationella domstolen

- 1 År 2006 ingick parterna ett avtal om hypotekslån som indexerades i förhållande till schweiziska franc (CHF). Enligt avtalet skulle motparten i det nationella målet bevilja klaganden ett lån för att finansiera kostnaderna för uppförandet av ett hus. Lånet indexerades i förhållande till valutan CHF. Lånets löptid var 360 månader, det vill säga från den 8 augusti 2006 till den 5 augusti 2036. Lånet återbetalades i successivt minskande amorteringar och räntor. Ursprungligen uppgick den årliga låneräntan till 2,25 procent varvid den tillfälligt (under kreditförsäkringsperioden) höjdes till 3,25 procent. Banken beviljade ett hypotekslån som indexerades i förhållande till köpkursen för CHF enligt bankens valutakurstabell. Lånebeloppet som är uttryckt i valutan CHF fastställs på grundval av köpkursen för valutan CHF enligt bankens valutakurstabell dagen och tidpunkterna för utbetalningen av lånet/en del av lånet. Lånet hade rörlig ränta som den dag avtalet ingicks fastställdes till den räntesats som angavs i avtalet. En ändring av räntesatsen för lånet kunde ske om den referensränta som angetts för den berörda valutan ändrades och de ekonomiska parametrarna för penning- och kapitalmarknaden ändrades i det land vars valuta låg till grund för indexeringen. Amorteringarna och räntorna återbetalades i polska zloty efter att en omberäkning enligt säljkursen för

CHF enligt bankens valutakurstabell som gällde vid tidpunkten för återbetalningen.

- 2 Den 8 december 2008 ingick parterna ett tilläggsavtal till låneavtalet, enligt vilket räntesatsen för lånet utgörs av basräntan LIBOR 3M (3 month London Interbank Offered Rate), med tillägg för en fast bankmarginal på 0,57 procent över lånets hela löptid.
- 3 Klagandena yrkade i ansökan att motparten skulle förpliktas att till dem utge ett belopp om 74 414,52 jämte lagstadgad dröjsmålsränta på grund av det belopp som felaktigt uppburits av motparten till nackdel för klagandena i samband med att amorteringar och ränta hade tagits ut av klagandena med stöd av det avtal om hypotekslån som hade indexerats i förhållande till valutakursen CHF av den 4 augusti 2006. Samtidigt anförde klagandena att för det fall att det skulle anses att följden av att ovannämnda avtalsvillkor är oskäligen är att hela blir ogiltigt i dess helhet, ska motparten återbetala dem motvärdet av samtliga amorteringar som betalats under perioden från den 5 oktober 2006 till den 5 mars 2010. I sitt svaromål yrkade motparten att klagandenas talan skulle ogillas.
- 4 Vid förhandlingen anförde klagandena att inget av de villkor i låneavtalet som de bestrider hade varit föremål för individuell förhandling med motparten, det vill säga banken. Banktjänstemännen har inte lämnat uppgifter till klagandena om de historiska valutakurserna CHF/PLN och har inte heller underrättat dem om att klagandena till följd av ingåendet av låneavtalet skulle vara tvungna att bära kostnaderna för spreaden (köp- och säljkurs) och växlingsrisken. Klagandena hade inte upplysts om på vilket sätt de kunde begränsa sina valutarisker och det har inte förklarats för dem hur banken upprättar sin valutakurstabell och hur den fastställer storleken på spreaden. Klagandena har inte heller informerats om de principer enligt vilka ändringarna av deras utlåningsränta skulle ske och, i synnerhet, inte om vilka parametrar som banken beaktar för att besluta om en ändring av räntesatsen. Vid tidpunkten för låneavtalets ingående hade klagandena inte någon juridisk eller ekonomisk utbildning, de hade ingen erfarenhet av arbetet vid en bank eller andra finansiella institut, de hade inga inkomster eller besparingar i CHF.

Parternas huvudargument i det nationella målet

- 5 Enligt klagandena innehåller det granskade avtalet oskäligen avtalsvillkor som inbegriper omräkning av lånekapitalet och låneamorteringar till valutakursen CHF (artiklarna 7.2 och 11.5) och en möjlighet för motparten att ändra räntesatsen för lånet (artikel 10.2). De anser att det förhållandet att ovannämnda avtalsvillkor inte är bindande får till följd att det amorteringsbelopp som motparten har uppburit från klagandena är för högt och har följaktligen begärt att motparten ska återbetala ett belopp om 74 414,52 PLN till klagandena, vilket motsvarar skillnaden mellan de amorteringar på lånet som erlagts (213 305,35 PLN) och det korrekta beloppet för dessa amorteringar (138 890,83 PLN) för perioden mellan den 7 september

2009 och den 6 juni 2017. Motparten anser i sin tur att det låneavtal som parterna ingått varken är ogiltigt eller innehåller oskäligen avtalsvillkor. Motparten har även gjort en invändning om preskription.

Kortfattad redogörelse för skälen till begäran om förhandsavgörande

- 6 Klagandena har i förevarande fall ifrågasatt de så kallade omräkningsklausulerna i låneavtalet som hämtats från det standardavtal som banken använt (§ 7.1 och 11.4 i avtalet) och den så kallade klausulen om rörliga räntor (§ 10.2 i sin ursprungliga lydelse). Dessa villkor har varit föremål för domstolsprövning vid flera tillfällen och betraktas praktiskt taget konsekvent som oskäligen avtalsvillkor i den mening som avses i artikel 385¹.1 i civillagen. Det råder emellertid oenighet vad gäller verkningarna av att ovannämnda villkor är oskäligen. När det gäller verkningarna av att klausulerna inte är bindande, företräds två motstridiga uppfattningar i nuvarande rättspraxis. Enligt den första uppfattningen ska ett låneavtal som har indexerats i förhållande till en utländsk valuta, efter det att omräkningsklausulerna har strukits behandlas som ett låneavtal i polska zloty. Enligt den andra uppfattningen leder emellertid avskaffandet av otillåtna omräkningsklausuler till att låneavtalet blir ogiltigt i sin helhet. Även vad beträffar verkningarna av att klausulen om rörlig ränta inte är bindande (§ 10.2) har två uppfattningar framvuxit i rättspraxis. Enligt den första uppfattningen ska låneavtalet efter att klausulen om rörlig ränta avskaffats behandlas som ett låneavtal med fast ränta med den räntesats som gäller vid den tidpunkt då låneavtalet ingicks. Enligt den andra uppfattningen som företräds i rättspraxis (som för närvarande är dominerande) medför avskaffandet av klausulen om fast ränta i låneavtalet att avtalet blir ogiltigt.
- 7 Mot bakgrund av det ovan anförda överväger Sąd Rejonowy (Distriktsdomstol) att ogiltigförklara det låneavtal som parterna ingått i sin helhet, vilket kan följa såväl av att omräkningsklausuler eller klausuler om rörlig ränta (§ 10.2) betraktas som oskäligen villkor, som av att såväl det första som det andra villkoret betraktas som oskäligen villkor. Sąd Rejonowy noterar i detta hänseende att ordalydelsen i § 10.2 i avtalet har ändrats till följd av tilläggsavtalet av den 8 december 2008, men icke desto mindre ska bedömningen av huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt göras utifrån tidpunkten för avtalets ingående (artikel 385² i civillagen). Om det däremot skulle fastställas att § 10.2 i avtalet är ett oskäligt avtalsvillkor som medför att låneavtalet blir ogiltigt skulle detta medföra att låneavtalet skulle vara ogiltigt med retroaktiv verkan (från början) och att ett senare ingående av ett tilläggsavtal följaktligen skulle sakna verkan. Om låneavtalet skulle bli ogiltigt i sin helhet skulle detta innebära att samtliga betalningar som erlagts på den grunden med stöd av artikel 410.2 i civillagen skulle utgöra felaktiga betalningar och följaktligen skulle vara återbetalningspliktiga på grundval av artikel 405 i civillagen jämförd med artikel 410.1 i civillagen. På motsvarande sätt skulle motparten kunna kräva återbetalning av klagandena av motvärdet av det lån som utbetalats till dem (455.000 PLN). Klagandena skulle däremot kunna kräva

återbetalning av motparten av motvärdet av samtliga amorteringar på lånet som hittills hade gjorts.

- 8 Till följd av motpartens invändning om preskription som till stor del skulle kunna hindra att klagandenas talan bifalls, prövar den hänskjutande domstolen huruvida yrkandet är välgrundat och finner att en bestämmelse om allmän preskriptionsfrist som i fråga om talan som väckts före år 9 juli 2018 är tio år (artikel 118 i civillagen) ska tillämpas på klagandenas talan. Av grundläggande betydelse i detta hänseende är bedömningen när tidsfristen för preskription av rätten för klagandena att väcka talan ska börja löpa. I detta avseende är artikel 102.1 första meningen i civillagen av avgörande betydelse. I rättspraxis anges att preskriptionsfristen för att väcka talan angående återkrav av obehörig vinst (belopp som utbetalats felaktigt) ska börja löpa från den dag då förmånen (betalningen) ska återbetalas, om borgenären skulle begära att gäldenären skulle fullgöra förpliktelsen tidigast möjligt och därmed inom den tid då förmånen erhållits utan grund, som krävs för återbetalning av dessa belopp utan onödigt dröjsmål. För att preskriptionstiden ska börja löpa saknar det betydelse när den som erlagt betalning fick kännedom om att betalningen erlagts felaktigt eller när begäran om återbetalning faktiskt framställdes till gäldenären. Ovannämnda slutsatser är även tillämpliga på mål om återbetalning av felaktigt utbetalda belopp som erlagts för att genomföra oskäligen avtalsvillkor i en situation där den berörda parten inte var medveten om att dessa villkor var ogiltiga. Den ovannämnda uppfattningen skulle, inom ramen för förevarande mål få till följd att talan om återbetalning av var och en av de amorteringar på lånet som erlades mellan den 5 oktober 2006 och den 5 mars 2010 skulle vara preskriberad efter tio år från och med den dag då de olika amorteringarna gjordes. Eftersom ansökan om betalning i förevarande mål gjordes den 7 augusti 2019, innebär detta att talan om betalning av motvärdet av alla amorteringar som gjorts mer än tio år före den dag då ansökan gjordes (7 augusti 2019), det vill säga före den 7 augusti 2009, är preskriberad. Mot bakgrund av ovanstående överväger den hänskjutande domstolen om den ovan anförda tolkningen av artikel 120.1 i civillagen är förenlig med artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG samt principerna om likvärdighet, effektivitet och rättssäkerhet.
- 9 Konsumentskyddet inte är absolut¹ och fastställandet av skäligen frister för överklagande, för att inte prekluderas, och för att garantera rättssäkerhet är förenligt med unionsrätten.² Samtidigt får nationella bestämmelser om säkerställande av konsumentskydd emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som avser liknande talan som grundas på nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller medföra att det i praktiken blir omöjligt eller

¹ Se EU-domstolens dom av den 21 december 2016, C-154/15, C-307/15 och C-308/15, Gutierrez Naranjo, punkt 68, dom av den 16 juli 2020, C-224/19 i C-259/19, CaixaBank, punkt 82.

² Se EU-domstolens dom av den 6 oktober 2009, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, punkt 41, dom av den 21 december 2016, C-154/15, C-307/15 och C-308/15, Gutierrez Naranjo, punkt 69, av dom 16 juli 2020, C-224/19 i C-259/19, CaixaBank, punkt 82.

orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionens rättsordning (effektivitetsprincipen).³ Bland de lämpliga och effektiva medlen för att säkerställa konsumenternas rätt till ett effektivt rättsmedel ska en möjlighet till överklagande eller bestridande under rimliga processuella villkor ingå, så att utövandet av deras rättigheter inte omfattas av villkor, i synnerhet avseende tidsfrister eller kostnader, som inskränker utövandet av de rättigheter som garanteras enligt direktiv 93/13.⁴ Unionsrätten utgör således inte hinder för nationella regler som anger att en preskriptionsfrist gäller för käromål där återbetalningskrav framställs med anledning en ogiltigförklaring av ett oskäligt villkor; detta gäller dock under förutsättning att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iakttas.⁵ Det är därför nödvändigt att pröva om en konkret regel om preskription av konsumentens talan i tvistemål säkerställer att principerna om likvärdighet och effektivitet iakttas. Tidsfristen måste vara fullt tillräcklig för att berörda parter ska kunna förbereda och väcka en effektiv domstolstalan.⁶ Prövningen av bestämmelserna om preskription av konsumentens talan kan emellertid inte begränsas till att endast beakta preskriptionsfristens längd, utan ska även omfatta dess tillämpningsvillkor, inbegripet den händelse som utlöser fristen.⁷ Särskild uppmärksamhet ska här fästas vid två av EU-domstolens domar. I dom av den 9 juli 2019 fann EU-domstolen att en treårig preskriptionsfrist som börjar löpa från och med den tidpunkt då avtalet helt fullgjorts inte säkerställer ett effektivt skydd av konsumenten, eftersom fristen riskerar att ha löpt ut redan innan konsumenten har fått kännedom om att ett villkor i avtalet är oskäligt. En dylik frist gör det extremt svårt för konsumenten att utöva sina rättigheter enligt direktiv 93/13.⁸ Det följer av vad som anförts ovan att effektivitetsprincipen utgör hinder för att en talan om återbetalning omfattas av en treårig preskriptionstid som börjar löpa vid den tidpunkt då det aktuella avtalet upphör att gälla oavsett om konsumenten vid den tidpunkten hade, eller rimligen borde ha haft, kännedom om att ett av avtalsvillkoren var oskäligt i det avtal som åberopats som grund för talan om återbetalning. Sådana preskriptionsregler gör det nämligen orimligt svårt för konsumenten att utöva sina rättigheter enligt direktiv 93/13.⁹ I dom av den 16 juli 2019 fann EU-domstolen emellertid att det

³ Se EU-domstolens dom av den 26 oktober 2006, C-168/05, Mostaza Claro, punkt 24, dom av den 3 april 2019, C-266/18, Aqua Med., punkt 47, dom av den 26 juni 2019, C-407/18, Addiko Bank, punkt 46, dom av den 16 juli 2020, C-224/19 och C-259/19, Caixabank, punkt 83.

⁴ Se EU-domstolens dom av den 1 oktober 2015, C-32/14 ERSTE Bank Hungary, punkt 59, dom av den 21 april 2016, C-377/14, Radlinger och Radlingerova, punkt 40, och dom av den 13 september 2018, C-176/17, Profi Credit Polska, punkt 63.

⁵ Se EU-domstolens dom av den 16 juli 2020, C-224/19 och C-259/19, Caixabank, punkt 83 [84].

⁶ Se EU-domstolens dom av den 29 oktober 2015, C-8/14, BBVA, punkt 29.

⁷ Se EU-domstolens dom av den 9 juli 2020, C-698/18 och C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 61.

⁸ Se EU-domstolens dom av den 9 juli 2020, C-698/18 i C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 67.

⁹ Se EU-domstolens dom av den 9 juli 2020, C-698/18 och C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 75.

blir orimligt svårt för en konsument att utöva sina rättigheter enligt direktiv 93/13, vilket därmed strider mot effektivitetsprincipen jämförd med rättssäkerhetsprincipen, om en femårig preskriptionsfrist tillämpas som börjar löpa den dag då avtalet ingicks, i det att denna preskriptionsfrist innebär att konsumenten får framställa yrkande om återbetalning av belopp som erlagts enligt ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt endast under de första fem åren efter avtalets undertecknande, oavsett om konsumenten hade eller rimligtvis kunde ha kännedom om att detta villkor var oskäligt.¹⁰ Enligt EU-domstolen ska således särskild uppmärksamhet fästas vid den tidpunkt då preskriptionsfristen för konsumentens talan börjar löpa vid prövningen av nationella regler om preskription av talan med avseende på huruvida de är förenliga med effektivitetsprincipen. Det är i detta avseende särskilt viktigt att det skyddssystem som införts genom direktiv 93/13 grundar sig på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, vilket medför att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll.¹¹ Det är således möjligt att konsumenterna inte känner till att ett villkor i ett hypotekslåneavtal är oskäligt, eller har en felaktig uppfattning om omfattningen av sina rättigheter enligt direktiv 93/13.¹² Denna analys av ovannämnda rättspraxis förefaller tyda på att konsumentens preskriptionsfrist för talan inte ska börja löpa förrän konsumenten inte får kännedom om att avtalsvillkoret är oskäligt eller i vart fall rimligen borde ha fått kännedom om detta. En sådan slutsats framstår som särskilt lämpligt i fråga om ett låneavtal som ingåtts för en löptid på 30 år. Den är mycket osannolikt att en konsument som under flera år har fullgjort ett avtal som innehåller oskäliga villkor redan från början kunde haft kännedom om att dessa villkor var oskäliga.

- 10 Mot bakgrund av det ovan anförda förefaller den restriktiva tolkning av artikel 120.1 i civillagen som angetts ovan strida mot artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG samt effektivitetsprincipen och rättssäkerhetsprincipen. Nämnda bestämmelse i nationell rätt ska således tolkas så, att preskriptionsfristen för konsumentens rätt att väcka talan om återbetalning av de belopp som erlagts enligt ett avtal som innehåller oskäliga villkor inte under alla omständigheter ska börja löpa vid tidpunkten för betalningen, utan först när konsumenten har fått kännedom om att detta villkor är oskäligt. Den verkan som eftersträvas kan inte enbart uppnås genom en tillämpning av artikel 5 i civillagen som ska förstås på så sätt att den gör det möjligt att anse att invändningen om preskription är ett uttryck för ett rättsmissbruk i subjektivt hänseende från motpartens sida och följaktligen att fastställa att åberopandet av denna grund inte har några rättsverkningar.

¹⁰ Se EU-domstolens dom av den 16 juli 2020, C-224/19 och C-259/19, CaixaBank, punkt 91.

¹¹ Se EU-domstolens dom av den 19 december 2019, C-453/18 och C-494/18, Bondora, punkt 40, dom av den 9 juli 2020, C-698/18 och C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 67.

¹² Se EU-domstolens dom av den 13 september 2018, C-176/17, Profi Credit Polska, punkt 69, dom av den 16 juli 2020, C-224/19 i C-259/19, CaixaBank, punkt 90.

- 11 Låneavtal (bland annat hypotekslån) ingås ofta för flera år och en tvist om huruvida ett avtalsvillkor är lagenligt eller ej kan uppkomma efter mer än tio år efter avtalets ingående. Frågan kan således uppkomma huruvida en nationell lagstiftning är förenlig med artikel 6.1 i direktiv 93/13/EEG när det i denna föreskrivs en begränsning av de retroaktiva verkningarna av att villkor anses vara oskäligt (risken för att konsumenten endast kommer att få tillbaka en del av det felaktigt utbetalda beloppet om preskription görs gällande). När bankerna till exempel tar ut en spread vid omräkningen av de inbetalningar som konsumenten gjort i polska zloty till den utländska valutan, skulle det vara fråga om många krav på återbetalning av spreaden, för vilka preskriptionstiden från fall till fall kommer att börjar löpa separat i förhållande till varje amortering på lånet som låntagaren har återbetalat.
- 12 När det gäller frågan om bankens preskriptionsfrist för återbetalning av lånebeloppet har EU-domstolen själv påpekat att en ogiltigförklaring av avtalet på grund av att en del av avtalsvillkoren är oskäliga i princip medför att det kvarstående lånebeloppet omedelbart förfaller till betalning.¹³ Det är ostridigt att preskriptionstiden för bankens krav, i den mån det sammanhänger med bankens ekonomiska verksamhet, är 3 år (artikel 118 i civillagen). Däremot innebär tillämpningen av artikel 120.1 i civillagen, i enlighet med ovan angiven rättspraxis, att denna frist ska börja löpa från och med den tidpunkt då lånet betalas ut, och således att bankens krav på återbetalning av motvärdet av lånebeloppet i förevarande fall är preskriberat i sin helhet.
- 13 Den situation i vilken konsumentens talan om återbetalning av de belopp som felaktigt betalats till följd av ett ogiltigt låneavtal således i vart fall delvis skulle anses vara preskriberad när motsvarande krav från banken överhuvudtaget inte hade varit preskriberade (trots att preskriptionsfristen formellt sett är kortare), skulle särskilt drabba konsumenter och skulle med säkerhet inte säkerställa de garantier som följer av direktiv 93/13. Även under dessa omständigheter skulle konsumenter som kände till och förstod sina rättigheter kunna avskräckas från att göra gällande dem av rädsla för de på sin höjd enbart skulle kunna återfå en del av den betalning erlagts, medan banken har rätt att göra gällande samtliga betalningar som de erlagt dem.
- 14 Det är således motiverat att fråga sig huruvida det inte strider mot likvärdighetsprincipen att anse att konsumentens rätt att väcka talan är preskriberad av ovannämnda skäl. Enligt domstolens praxis krävs att den aktuella nationella bestämmelsen tillämpas på samma sätt såväl vad gäller en talan som grundas på åsidosättande av unionsrätten som i fråga om en talan som grundar sig på åsidosättande av nationell rätt när föremålet och grunden för talan är likartade.¹⁴ Likvärdighetsprincipen kan även ha åsidosatts av ett annat skäl,

¹³ Se EU-domstolens dom av den 30 april 2014, C-26/13, Kasler, punkt 84, dom av den 26 mars 2019, C-70/17 och C-179/17, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, punkt 58.

¹⁴ Se EU-domstolens dom av den 27 februari 2014, C-470/12, Pohotovost, punkt 47, dom av den 9 juli 2020, C-698/18 och C-699/18, SC Raiffeisen Bank, punkt 67.

nämligen med hänsyn till de stora skillnaderna i fråga om när preskriptionstiden för en talan om ersättning för skada som orsakats genom en rättsstridig handling börjar löpa (artikel 442¹.1 i civillagen), vilken inte kan börja så länge den skadelidande inte har fått kännedom om skadan och den person som är skyldig att ersätta skadan och talan om återbetalning av felaktigt betalda belopp (artikel 120.1 i civillagen). Talan i de båda fallen har vissa gemensamma drag, de utgör nämligen exempel på talan som grundar sig på skyldigheter som inte härrör från rättshandlingar (inbegripet avtal), utan på vissa faktiska omständigheter som enligt lag har vissa angivna rättsverkningar. En sådan skillnad är således ett uttryck för ett åsidosättande av likvärdighetsprincipen. Om konsumenten skulle förlora sina medel till banken till följd av en rättsstridig handling som utförts av en bank eller en person som banken är ansvarig för, skulle preskriptionsfristen för konsumentens rätt att väcka talan enligt artikel 442¹.1 i civillagen börja löpa senare. Det är nämligen svårt att fastställa de skäl som skulle motivera skillnaden vad gäller konsumentens ställning i de två nämnda fallen.

- 15 Sąd Rejonowy (Distriktsdomstol) föreslår att frågan besvaras enligt följande: Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 samt principerna om likvärdighet, effektivitet och rättssäkerhet ska tolkas så, att de utgör hinder för en tolkning av den nationella lagstiftningen i rättspraxis, enligt vilken preskriptionsfristen för återbetalning av belopp som felaktigt betalats enligt ett oskäligt villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument börjar löpa innan konsumenten hade, eller rimligen borde ha haft, kännedom om att ett avtalsvillkor är oskäligt.